

не нормою права, або вчинено певні дії. Отримання даних, їх оброблення і запис будь-яким шляхом спричиняє витрати і не має цінності. Лише коли дані передані і зрозумілі користувачеві і отже стали інформацією, може з'явитися цінність, за умови, що інформація вдосконалює остаточне рішення, інакше вона не має цінності.

Щоб переконатися, що інформація дійсно має цінність, слід комплексно розглядати користувача та проблему (рішення), які потребують вирішення. Для цього необхідно насамперед відповісти на питання: яка інформація, кому, коли і в якому вигляді повинна бути представлена. Іншими словами, постає проблема визначення та задоволення інформаційних потреб споживача інформації. Інформаційна потреба за своєю природою динамічна. Вона постійно змінюється під впливом зовнішнього середовища, конкретизації завдань, зміни напрямку та інструментарію інформаційного пошуку. В інформаційній потребі є дві сторони: об'єктивна та суб'єктивна. Перша визначається матеріальними умовами життєдіяльності споживача інформації. Друга зумовлюється особистістю та індивідуальними характеристиками фахівця, його здатністю усвідомити потреби та реалізувати їх у своїй практиці.

Висновки

Отримати потрібну для прийняття оптимального і правильного рішення інформацію дозволяє перевірений механізм роботи з інформацією, яка базується на чіткому знанні потреб споживачів інформації. Таким чином, якщо потік інформації обмежується, може виникнути одна з таких ситуацій: по-перше, завдається шкода підприємницькій діяльності; по-друге, хтось здобуває односторонню перевагу.

Інформація у будь-якій діяльності відіграє орієнтаційну роль, допомагає правильно оцінити обставини й умови, усвідомити ціль майбутньої роботи, виділити проміжні цілі, сформулювати задачі і вибрати або відшукати нові шляхи, способи і засоби їхнього розв'язання. Вона необхідна всім ринковим суб'єктам для прийняття правильного рішення

щодо своєї господарської діяльності, щоб знати, як треба взаємодіяти з державними, ринковими та соціальними структурами, можливості і неможливості ринку, правила підприємницької діяльності.

Список використаних джерел

1. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования / Д. Белл; перевод с англ. – М.: Academia, 2009. – 788 с.
2. Твердохліб М.Г. Інформаційне забезпечення менеджменту: Навч. посібник / М.Г. Твердохліб. – [Вид. 2-ге, доп. та перероб.]. – К.: КНЕУ, 2009. – 224 с.
3. Черешкин Д.С. Оружие, которое может быть опаснее ядерного / Д.С. Черешкин // Независимая газета, 2008. – № 123.
4. Демкова М. Інформація як основа інформаційного суспільства: визначення поняття та правове регулювання / М. Демкова, М. Фігель // Інформаційне суспільство. Шлях України. – К.: Фонд «Інформаційне суспільство України», 2011. – 422 с.
5. Юридична енциклопедія: В 6 т. // Редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К.: Укр. енцикл., 2010. – С. 717.
6. Беккер Л.М. Воспитание и основы его моделирования / Л.М. Беккер. – М. – 286 с.
7. Бобко В.В. Три напрямки формування інформаційного суспільства / В.В. Бобко // Вісник ТАНГ. – 2009. – № 8–2.
8. Закон України «Про інформацію» № 2657–ХІІ від 02.10.92 (із наступними змінами та доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. – 2009. – № 48. – Ст. 650.
9. Дегтяр А.О. Державно-управлінські рішення: інформаційно-аналітичне та організаційне забезпечення: [Моногр.] / А.О. Дегтяр. – Х.: Вид-во Харрі НАДУ «Магістр». – 2008. – 224 с.
10. Голобуцький О.П. Електронний уряд / О.П. Голобуцький, О.Б. Шевчук. – К.: ЗАТ «АтлантІМЗ», 2011. – 174 с.
11. Философский энциклопедический словарь. – 2-е изд. – М., 2009. – 499 с.
12. Бойков М.В. Правда о человеке / М.В. Бойков. – М., 2010. – 156 с.

к.е.н., с.н.с., зав. відділом бюджетних видатків соціальної сфери та економічного розвитку, Академія фінансового управління

А.В. ЦИГАНЮК,

Концептуальні засади ефективної політики агропродовольчої безпеки в Україні

Розглянуто основні напрями щодо утворення узгодженої агропродовольчої політики, яка дозволить забезпечити динамічний розвиток усіх сфер АПК, підвищення його конкурентоспроможності і досягнення на цій основі продовольчої безпеки. В роботі наголошується на необхідності посилення впливу держави та юридичної відповідальності, державного контролю і наведення елементарного юридичного порядку, концентрації і ефективного використанні інвестиційних ресурсів, сприянні інноваційній діяльності, забезпеченні соціальної стабільності, покращенні соціальної інфраструктури села.

Ключові слова: агропродовольча політика, продовольча безпека, структура показників, індикатори, критерії, заходи політики.

к.э.н., ст. наук. сотрудник, зав. отделом бюджетных расходов социальной сферы и экономического развития, Академия финансового управления

А.В. ЦИГАНЮК,

Концептуальные основы эффективной политики агропродовольственной безопасности в Украине

Рассмотрены основные направления создания согласованной агропродовольственной политики, которая позволит обеспечить динамичное развитие всех сфер АПК, повышение его конкурентоспособности и достижение на этой основе продовольственной безопасности. В работе подчеркивается необходимость усиления влияния государства и юриди-

ческой ответственности, государственного контроля и наведения элементарного юридического порядка, концентрации и эффективном использовании инвестиционных ресурсов, содействию инновационной деятельности, обеспечении социальной стабильности, улучшении социальной инфраструктуры села.

Ключевые слова: агропродовольственная политика, продовольственная безопасность, структура показателей, индикаторы, критерии, направления политики.

A. TSYHANYUK,
Ph.D., p. Science. Associate Head. Department budget spending social and economic development
DNNU "Academy of Financial Management"

Conceptual Principles of effective policies agro-food security in Ukraine

The main directions concerning the formation of a coherent agro-food policy that will ensure the dynamic development in all spheres of agriculture, improving competitiveness and the achievement of the basis of food security. The paper emphasizes the need to strengthen state influence and legal liability, state control and guidance of elementary legal order, concentration and efficient use of investment resources, promoting innovation, social stability, improvement of social infrastructure.

Keywords: agri-food policy, food safety, structure parameters, indicators, criteria, policy measures.

Постановка проблеми. Аграрний сектор економіки (сільське господарство, харчова і переробна промисловість) забезпечує продовольчу безпеку та продовольчу незалежність країни. У сільській місцевості проживає третина загальної чисельності населення України, в аграрній галузі зайнято близько 4 млн. осіб із 16 млн. осіб сільського населення. Від стану галузі безпосередньо залежать економічна незалежність країни, добробут і благополуччя її громадян. Останніми роками особливої актуальності набули проблеми забезпечення соціально-економічних гарантій стабільного продовольчого забезпечення населення, що обумовлює необхідність формування ефективної агропродовольчої політики з метою гарантованого забезпечення продовольчої незалежності й продовольчої безпеки держави.

Реформування аграрного сектору відповідно до вимог економічних законів ринку зумовлюють особливу увагу до формування агропродовольчої політики в нових умовах. Саме нині, коли особливо чітко просліджуються як недоліки та помилки в аграрній реформі, так і елементи тих позитивних результатів, заради яких здійснювалися кардинальні економічні перетворення, актуальним є розроблення наукових засад формування ефективної агропродовольчої політики з метою забезпечення продовольчої безпеки країни, що відповідає принципам функціонування ринкової економіки і як пріоритет економічної політики держави має визначати напрями її здійснення. Основний тягар у забезпеченні продовольчої безпеки лягає саме на суб'єкти держави, які несуть безпосередню відповідальність перед населенням за його достатнє забезпечення якісним продовольством.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. На актуальність розробки засад ефективної агропродовольчої політики в контексті продовольчої безпеки як пріоритету агропродовольчої політики вказують численні теоретичні дослідження і узагальнення як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, зокрема Б.М. Данилишина, М.В. Калінчика, С.М. Кваші, А.С. Лисецького, Л.О. Мармуль, Б.Й. Пасхавера, І.Н. Топіхи, В.О. Точиліна, В.М. Трегобчука, С.В. Цюпка, Г.В. Черевка, В.Я. Шевчука, В.В. Юрчишина; наукові доробки вчених, які досліджували проблеми національної безпеки, – В.М. Гейця, М.М. Єрмошенка, Я.А. Жаліла, Т.Т. Ковальчука, В.І. Мунтіяна, С.І. Пирожкова, В.Т. Шлемка та інших вчених-економістів. Вказані вчені наголошують на необхідності

концептуального визначення поняття «продовольча безпека», вироблення і впровадження оцінних критеріїв визначення ступеня її забезпечення.

Незавершеність наукових розробок щодо формування сучасної аграрної політики та істотна практична значущість цієї проблеми для держави підтверджують об'єктивний характер актуальності теми дослідження.

Метою статті є узагальнення методологічних і практичних рекомендацій щодо організаційно-економічного забезпечення продовольчої політики та пропозицій щодо його удосконалення.

Виклад основного матеріалу. Продовольча безпека включає заходи щодо формування необхідних резервів продовольства, підтримку стабільності продовольчого ринку, гарантії фізичної та економічної доступності продуктів харчування для усіх верств населення. Однією з особливостей сучасного стану системи продовольчого забезпечення є те, що при відсутності дефіциту внаслідок падіння купівельної спроможності населення, низької заробітної плати і високих цін, рівень споживання продуктів харчування населенням знижується.

Здійснення ефективної агропродовольчої політики обумовлює необхідність постійного державного регулювання, орієнтованого на підтримку загального рівня прибутковості в АПК шляхом надання підтримки селу, стимулювання платоспроможного попиту, антимонопольне регулювання, проведення політики раціонального протекціонізму, забезпечення вітчизняним товаровиробникам сприятливих умов для конкуренції із зовнішнім ринком. Система державного регулювання повинна сприяти розвитку ринкової інфраструктури, підтримці стабільної сприятливої кон'юнктури шляхом активного державного інвестування, забезпечення села пільговими кредитами.

Агропродовольча політика є одним із важливих аспектів економічної політики держави. В економічно розвинених країнах світу забезпечення населення продовольством визнається найважливішим національним пріоритетом, в реалізації якого бере активну участь держава. У зв'язку з тим, що продовольча політика спрямована на забезпечення стійкого виробництва основних продуктів харчування і доступності їх одержання і використання всіма верствами населення, вона є найважливішою складовою національної безпеки. Агропродовольча політика є системою, яка ефективно функціонує і повинна забезпечувати всі прошарки населення продукта-

ми харчування згідно з прийнятими фізіологічними нормами споживання за рахунок власного виробництва і раціональності надходження необхідного імпорту тих продуктів, для виробництва яких немає умов на вітчизняному ринку.

Ефективність агропродовольчої політики перебуває у прямій залежності від загальноекономічних процесів, які відбуваються в суспільстві; ефективності функціонування суспільного виробництва; раціональній диференціації доходів населення; рівня безробіття. Зростання раціонального споживання продуктів харчування можливо при забезпеченні макроекономічної стабілізації, зростанні реальних доходів населення. Агропродовольча політика як складова економічної та соціальної політики країни повинна базуватися на основних напрямках державної економічної політики, сприяти підвищенню добробуту населення, подоланню бідності, раціональним змінам структури споживання, поліпшенню демографічного стану в країні, охороні й зміцненню здоров'я людини.

Ознаками ефективної агропродовольчої політики є: потенційна фізична доступність продуктів харчування для кожного жителя країни; економічна можливість придбання продовольства всіма соціальними групами населення на основі підвищення його життєвого рівня; регулярне споживання продуктів харчування високої якості та у кількості, достатній для раціонального споживання згідно з чинними світовими стандартами та нормами. Для здійснення ефективної агропродовольчої політики на державному рівні країна повинна виробляти (або імпортувати) необхідну кількість продуктів належної якості, зберігати і розповсюджувати їх, забезпечувати справедливий та прозорий доступ до продовольства. Збереження безпечної та стабільної пропозиції продовольства часто розглядається урядами як важливий компонент національної безпеки держави.

Надійність проведення ефективної агропродовольчої політики держави забезпечується, в першу чергу, виробництвом власних продуктів, а також наявністю засобів, необхідних для забезпечення імпорту продовольства в потрібних обсягах та належної якості. Проте вирішення проблеми забезпечення населення продовольством безпосередньо пов'язане із можливостями країни використовувати переважно власне виробництво при максимальних гарантіях забезпечення економічної безпеки.

Україна має значні можливості для розвитку аграрного сектору, перетворення його у високоефективний, експортоспроможний сектор економіки, здатний забезпечити продовольчої безпеки держави. На Україну припадає майже третина запасу чорнозему та 27% орної землі в Європі (на одну особу в Україні припадає 0,68 га орної землі, тоді як у Європі цей показник становить у цілому 0,25 га, у тому числі у Польщі – 0,30 га, Франції – 0,31 га).

На цей час у розвитку АПК залишається низка дуже складних проблем, які не тільки зумовлені військовими діями на Сході, а й стали результатом окремих помилок у його реформуванні. До зазначених проблем належать такі, як недосконала структура виробництва; низька ефективність сільськогосподарських підприємств; неузгодженість основних цінових пропорцій; нераціональне використання земельних ресурсів сільськогосподарського призначення; суттєва зношеність основних засобів; недосконалість механізмів інвестиційного забезпечення; стан соціальної сфери села тощо.

До основних індикаторів, що характеризують стан продовольчої безпеки, відносяться: стан забезпечення продовольчої незалежності; стан продовольчої безпеки згідно з методикою ФАО; доступність до продовольства; підтримка потрібного рівня продовольчої безпеки; формування обсягів державного продовольчого резерву; рівень добової калорійності харчування та життєдіяльності людини; рівень продовольчого забезпечення; структура балансу продовольчих ресурсів; рівень забезпеченості населення країни продовольством; рівень імпортової залежності та ємності продовольчого ринку; рівень державної підтримки продовольчої безпеки; душеве забезпечення потреби населення у сільськогосподарській продукції згідно з медичними (фізіологічними) нормами споживання; критерії продовольчої безпеки; продовольчий розрив; відповідність обсягів виробництва і використання продуктів харчування; самозабезпеченість; ефективність сільськогосподарського виробництва; соціальні стандарти; конкурентоспроможність.

Відповідно до світових стандартів продовольча безпека країни забезпечується за умови, коли в країні виробляється близько 80% споживчих продуктів харчування та коли країна спеціалізується на виробництві того чи іншого виду продовольства, експорт якого дозволяє отримувати позитивне сальдо зовнішньоторговельного балансу за продуктами харчування. Продовольча безпека може вважатися забезпеченою, коли, крім виробництва необхідного обсягу продовольства, здійснюється додатковий його випуск в обсязі страхового запасу на рівні економічно розвинених країн світу (20%). Стратегічні продовольчі резерви держави повинні забезпечувати можливість споживання населенням продовольства у розмірах споживчого кошика в умовах стихійних лих або при інших екстремальних умовах на термін до 60 днів.

Ступінь продовольчої безпеки держави оцінюється за трьома рівнями:

1) оптимальний (достатній) – баланс ресурсів є достатнім для забезпечення внутрішнього продовольчого ринку за рахунок власного виробництва у межах 80–85%, експорт – 15–20%, імпорт – 15–20%;

2) недостатній – рівень виробництва, нижче якого виникає залежність від імпорту, повинен забезпечувати баланс внутрішнього ринку продовольства за рахунок власного виробництва у межах більш 60, але не менше 80%;

3) критичний – рівень виробництва, нижче якого виникає повна залежність від імпорту, повинен забезпечувати баланс внутрішнього ринку продовольства за рахунок власного виробництва в межах 60%.

Найбільш універсальними індикаторами стану продовольчої безпеки є індикатори рівня та дефіциту продовольчого споживання. Індикатор рівня продовольчого споживання визначається співвідношенням відповідного продовольчого продукту на душу населення до раціональної норми харчування (у %). В Україні використовуються раціональні норми харчування, розроблені Українським НДІ харчування.

Економічна доступність продовольства характеризує можливість придбання різними соціальними групами населення необхідних продовольчих товарів і забезпечується державною підтримкою рівноваги рівнів цін на продукти харчування і доходів з тим, щоб витрати на продовольство не

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

перевищували 50%, а в перспективі – 30–35% від загальних витрат населення.

У міжнародній статистиці продовольчої безпеки вимірюється рівнем калорійності добового раціону харчування населення. У процесі моніторингу стану продовольчої забезпеченості використовується енергетичний критерій (добова калорійність харчування людини). Критична межа (ФАО) становить 50% середньостатистичної фізіологічної норми людини (3000 Ккал/добу).

Запропоновані конкретні заходи і напрями забезпечення продовольчої безпеки.

Відмінна риса стану продовольчої безпеки в Україні полягає в тім, що дефіциту продуктів харчування немає, але рівень його споживання внаслідок зниження купівельної спроможності населення, низької заробітної плати і високих цін знижується.

Розробка і здійснення заходів у сфері продовольчої безпеки країни вимагає наукового забезпечення, включаючи цільові дослідження щодо розроблення теоретичних аспектів продовольчої безпеки, обґрунтування її перспективних рівнів, критеріїв і параметрів, удосконалення економічного механізму формування і функціонування інфраструктури продовольчого ринку, створення нормативної бази продовольчого забезпечення країни, регіонів, окремих категорій населення, дослідження тенденцій розвитку АПК, стійкості розвитку сільського господарства і сільської місцевості.

Забезпечення продовольчої безпеки пов'язане з досягненням стабільного економічного зростання аграрного сектора шляхом створення належних умов для розвитку ефективного підприємництва, підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках, виробництва життєво важливих продуктів в обсязі, який задовольняє потребам населення України у відповідних продуктах відповідно до встановлених медико-санітарних норм харчування на мінімально доступному рівні. З цієї метою треба розробити і реалізувати комплекс юридично-правових, економічних, організаційних заходів щодо забезпечення виробництва агропродовольчої продукції у достатній кількості з урахуванням забезпечення доступності населення до життєво важливих продуктів харчування, попередження надзвичайних продовольчих станів.

Важливою є роль держави у створенні механізму фінансування підприємств АПК. Це пов'язано з тим, що фінансова підтримка держави покликана стимулювати підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва, структурну перебудову і адаптацію товаровиробників до діяльності в новому ринковому середовищі, розвиток інфраструктури ринку, підтримувати стратегічно важливі виробництва і об'єкти, створювати умови нормальної конкуренції на внутрішньому і зовнішньому ринках, забезпечувати умови, кри-

терії і параметри продовольчої безпеки країни в цілому та її регіонів – зокрема.

Першочерговими заходами щодо забезпечення продовольчої безпеки є подальше поглиблення земельної реформи; удосконалення існуючих форм господарювання шляхом стимулювання розвитку великотоварних господарств, формування інтегрованих структур кооперативного типу в сферах виробництва, зберігання, переробки та збуту сільськогосподарської продукції, сервісного обслуговування, державної підтримки фермерських і особистих господарств; удосконалення системи банківських послуг; реформування амортизаційної та податкової політики; впровадження цінової політики на основі вільного ціноутворення у поєднанні з елементами державного регулювання та посилення антимонопольного контролю за цінами на матеріально-технічні ресурси, енергоносії та послуги, споживані сільськогосподарськими товаровиробниками; здійснення державою заставних та інтервенційних операцій; удосконалення аграрного ринку шляхом забезпечення відповідності чинної системи стандартизації та сертифікації міжнародним вимогам; технічне переоснащення аграрного сектора на основі урахування сучасних вимог сільськогосподарського виробництва; розвиток фінансового лізингу.

Висновки

Важливим уявляється посилення впливу держави та юридичної відповідальності, державного контролю і наведення елементарного юридичного порядку, концентрація і ефективне використання інвестиційних ресурсів, сприяння інноваційній діяльності, забезпечення соціальної стабільності, покращання соціальної інфраструктури села.

Список використаних джерел.

1. World Economic Outlook, IMF Oct. 2014 [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2014/02/pdf/text.pdf>
2. Аналітична доповідь. http://www.niss.gov.ua/public/File/2015_book/POSLANNYA-2015_giper_new.pdf
3. Власюк О.С. Теорія і практика економічної безпеки в системі на-уки про економіку / О.С. Власюк; Нац. ін-т пробл. міжнар. безпеки при Раді нац. безпеки і оборони України. – К., 2008. – 48 с.
4. Ермошенко М.М. Фінансова безпека держави: національні ін-тереси, реальні загрози, стратегія забезпечення / М.М. Ермошенко. – К.: КНТЕУ, 2001. – 309 с.
5. Економічна безпека України: сутність і напрями забезпечення: [монографія] / В.Т. Шлемко, І.Ф. Білько. – К.: НІСД. – 1997. – 144 с.
6. Методика розрахунку рівня економічної безпеки України. Наказ Міністерства економіки України від 02.03.2007 №60 [Електрон. ресурс] // Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. – Режим доступу: http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=97980&cat_id=38738.